

CIRCULAȚIA MONETARĂ ÎN AȘEZĂRILE ANTICE DE PE TERITORIUL COMUNEI ORLEA*

Spre a păstra o oarecare unitate în catalogul monedelor, am folosit pentru fiecare perioadă unul din manualele cele mai uzuale: monedele romane republicane au fost determinate după Babelon și datate pe baza cronologiei stabilite de Grueber; emisiunile din epoca imperială, după Cohen, iar în aranjarea succesivă a monedelor — pentru secolele I—III e.n. — am avut în vedere cronologia stabilită de Bernhard și în RIC, cu excepția monedelor emise de Traian, Hadrian și Antoninus Pius care au fost determinate după lucrarea lui Strack; pentru monedele din epoca bizantină am folosit manualul lui Sabatier sau cel a lui Wroth.

Monedele însemnate cu * fac parte din categoria pieselor argintate.

Merită o atenție specială drachma (nr. 2 = pl. V/1) imitație în stil „barbarizat”, pe care plăcuța de argint de pe avers s-a tocit aproape complet. Dintre drachmele thasiene una e bine conservată (nr. 3 = pl. I/1) și poartă monograma M; cealaltă este foarte uzată și complet tocită; drachmele din Dyrhachium și cea din Apollonia (nr. 5—7 = pl. I/5, 3) sînt puțin uzate.

Între cei 22 de denari romani republicani există numai două piese argintate (nr. 17 = pl. I/4; nr. 26 = pl. V/2), ambele bine conservate, lucrate în stil bun, prin procedeul aplicării unui strat de argint pe un nucleu de cupru, care dtermină și o greutate foarte scăzută (2,10 g și 2,90 g). Cinci dintre denarii romani fac parte din seria celor zimțaji (nr. 11, 18—20, 22), iar doi (nr. 28—29) din seria emisiunilor din est ale lui *Marcus Antonius* pentru legiuni; ambele piese sînt foarte tocite și au o greutate redusă, pe una se află și o contramarcă¹, în formă de semilună, pe un alt exemplar se găsește o contramarcă în forma unui cerc mic. Un denar provine dintr-o monetărie din Italia (nr. 10), celelalte 19 piese sînt emisiuni ale monetăriei din Roma (tabelul 1).

Un grad de uzură mai pronunțat se observă și pe alți doi denari (nr. 25, 27), datînd din secolul I î.e.n. Celelalte monede romane din epoca

* Prima parte a acestui articol a fost publicată în *Acta MN*, VIII, 1971, p. 161—172, pl. I—IV. Pentru prescurtări vezi p. 212*.

¹ I. Winkler, *Despre pătrunderea denarilor lui Marcus Antonius în Dacia*, în *SCIV*, 22, 1971, p. 102—103.

Repartizarea monedelor după atelierul de emitere

	Roma	Italia	Est	Gallia	Lugdunum	Laodicea ad Mare	Antiochia	Emesa	Siscia	Total
EPOCA DACICĂ										
Romane republicane	19	1	2							22
Augustus	1									1
Tiberius	1									1
Claudius	1									1
Nero	2									2
Galba				1	1					2
Vespasianus	2									2
Titus	1									1
Domitianus	3									3
Nerva	4									4
EPOCA SCLAVAGISTĂ ROMANĂ										
Traianus	35									35
Hadrianus	21									21
Antoninus Pius	59									59
Marcus Aurelius și Lucius Verus	16									16
Commodus	8									8
Septimius Severus	33					7		3		43
Caracalla	3									3
Elagabal	14						2			16
Severus Alexander	25									25
Maximinus	1									1
Gordianus III	7						1			8
Filip Arabul	5									5
Traianus Decius	2									2
Gallienus	2									2
Aurelianus									1	1
	265	1	2	1	1	7	3	3	1	284

Repartizarea monedelor după atelierul de emitere

	Antiochia	Nicomedia	Cyzicus	Serdica	Constanti- nopolis	Thessa- lonica	Heraclaea	Roma	Aquila	Medio- lanum	Siscia	Sirmium	Augusta Trevirorum	Total
EPOCA POST-AURELIANĂ														
Probus			1											1
Diocletianus				1										1
Constantius Chlorus		2				1								3
Licinius		2									1			3
Constantinus I		7	8		6	20	3	2			11		1	58
Crispus			1							2				3
Constantinus II	1	2	3		2	4	1	1			6			20
Constans I			1		2	8	3	1			2			17
Constantius II		1	2		6	7	3				3	3		25
Constantius Gallus			1		2	1					2			6
Julian II Apostata						2	1				1	1		5
Iovianus											1			1
Valentinianus						1								1
Valens					1				1					2
Gratianus									1					1
Honorius	1													1
EPOCA BIZANTINĂ														
Arcadius			1											1
Iustinianus					1	1								2
Iustinus II		1				3								4
Mauricius Tiberius		1			2									3
Mihai IV Porf.					1									1
Alexius I. Comn.					1									1
Nedeterminate						2								2
Total	2	16	18	1	24	50	11	4	2	2	27	4	1	162

republicii sînt bine păstrate. Nici o piesă nu atinge totuși, din pricina uzării, în circulație greutatea oficială de 3,90 grame.

Opt dintre denarii romani republicani datează din deceniul al II-lea al secolului I î.e.n., așa încît aceste descoperiri izolate, provenind — poate — în parte dintr-un depozit, concordă întru totul, în eşalonarea lor cronologică cu compoziția tezaurilor de denari romani republicani din Dacia².

Printre monedele emise în secolul I e.n. majoritatea nominalelor sînt de bronz; printre ele există zece piese (din totalul de 27) atît de tocite, încît e imposibilă precizarea tipului de pe revers; urme pronunțate de uzare se remarcă și pe denarii emiși de Nerva.

Odată cu înglobarea teritoriului din nordul Dunării de Jos în imperiul roman se schimbă și nominalele descoperite la Orlea; avem un singur denar emis de *Traian*, restul nominalelor sînt de bronz; se remarcă cei nouă quadranți bine păstrați, în contrast cu așii, dupondii și sesterții foarte tociți.

Printre monedele lui *Hadrian* există trei denari subaerați; pe unul se mai observă resturile foiței de argint (nr. 96 = pl. V/3), al doilea este de bronz (nr. 97), iar al treilea e un denar *hibrid* și *subaerat* (nr. 113 = pl. V/4). Aversul e bătut după un *aureus*³, dar puțin barbarizat în gravare.

Mai ridicat decît între emisiunile lui *Hadrian* este procentul denarilor printre monedele lui *Antoninus Pius*; gradul lor de uzură e relativ redus. Găsim și între aceste emisiuni denari *subaerați* (nr. 135, 150 = pl. V/7, 151 = pl. V/8, 164; deci patru din unsprezece).

Printre denarii emiși de *Marcus Aurelius* și *Commodus* există numai doi denari subaerați (nr. 172 = pl. V/5, 187) și o piesă de bronz inițial poate tot argintată, lucrată în stil „barbarizat“ (nr. 176 = pl. V/6).

Sub *Septimius Severus* emisiunile imperiale de argint devin dominante; se constată o scădere ușoară a exemplarelor *suberate* (nr. 191, 202 = pl. V/10, 204 = V/11, 207—208, 210 = V/12, 211 = V/13, 213 = V/14, 215, 216, 224 = V/15, 230, 231 = V/16, 232 = V/17, 236 = V/19, 239 = V/20) în raport cu monedele din argint (14 din 46). Proporția lor se cifrează la 30,4% în epoca Severilor față de 36,3% în timpul lui *Antoninus Pius*.

Piesa nr. 213 = pl. V/14 poate fi considerată ca un fals antic, după felul cum este executat cornul „Amalteei“, iar cea de sub nr. 235 = pl. V/18 un denar barbarizat și hibrid. Reversul cu legenda VENVS CAELESTIS este reprodus după o piesă emisă pentru o împărăteasă din dinastia Severilor⁴.

² B. Mitrea, *Un nou tezaur de denari romani din timpul republicii descoperit în Oltenia*, în *SCIV*, 21, 1970, p. 432—437; I. Winkler, în *Jahrbuch für Numismatik und Geldgeschichte*. 17, 1967, p. 139.

³ P. L. Strack, *Die Reichsprägung zur Zeit des Hadrian*, Stuttgart, 1933, nu cunoaște acest tip monetar.

⁴ *RIC*, IV, 1, p. 173/604, IV, 2, p. 47/230, 48/243; *BMC*, V, p. 559, pl. 85/19—20.

Denari *subaerați* continuă să se mențină în proporție similară și după Septimius Severus: două monede emise de Caracalla (nr. 241 = pl. VI/21, 243) și cinci de la Elagabal (nr. 255 = pl. VI/22, 256 = VI/23, 261 = VI/25, 262=VI/24, 265). Relevăm piesa nr. 261 în stil „barbarizat”, cunoscută ca atare și în literatură⁵.

Situația se înrăutățește sub *Severus Alexander*, căci 16 din 29 de piese sînt argintate, reprezentînd așadar un procentaj de 51,1% (nr. 267 = pl. VI/26, 268, 269 = VI/27, 271 = VI/28, 273, 274 = pl. VI/31, 278 = pl. VI/32, 279 = pl. VI/33, 280 = pl. VI/29, 286 = pl. VI/34, 289 = pl. VI/35, 290—292, 293 = pl. VI/36, 294. Deosebit de interesantă este moneda nr. 282 = pl. VI/30 pe al cărei avers și revers se observă urmele unei *duble stanțări*: pe avers se păstrează din prima imprimare IMP...AVG și o parte din draperia îmbrăcămînții este vizibilă, iar din a doua IMP C M AVR SEV — ALEX... Pe revers, din prima imprimare: ... R — A, o parte din aripa, din îmbrăcămîntea și ramura de palmier, iar din a doua legenda VICTO-R I-A și imaginea completă.

Sub *Gordianus III*, dintre nominalele monetăriei imperiale, antoninia-nul trece pe primul plan; piesele subaerate se reduc la o proporție de 25% (nr. 302 = pl. VI/38, 308 = pl. VI/39) din totalul de opt piese. Sub *Filip Arabul* și *Traianus Decius* lipsește cu totul moneda de argint *subaerată*.

Printre piesele din metal alb în al căror aliaj este un procent foarte scăzut de argint, emise sub *Gallienus*, se găsește și o piesă în stil „barbarizat” (nr. 318 = pl. VI/40).

Numărul monedelor de argint fiind relativ mică calcularea greutății medii n-ar fi concludentă, se remarcă că monedele descoperite la Orlea rămîn din punct de vedere al greutății medii în urma greutății medii a pieselor de argint emise de la Nero pînă la Septimius Severus, din colecția fostului liceu din Orăștie⁶ precum și a celor descoperite la Apulum⁷.

Pentru epoca post-aureliană, după cum a stabilit Elmer, greutatea diferitelor nominale e în continuă schimbare: astfel *follis*-ul descrește de la 6,82 g cît a fost în 307 e.n., la 1,51 între 335—340; paralel cu descreșterea greutății se reduce și mărimea rondelului; dimpotrivă *pecunia maiorina* emisă inițial, în 340 e.n., cu 4,54 g se ridică prin 345 la 5,45 g; *centenionalis*-ul la început de 2,72 g (= 1/2 din *pecunia maiorina*) e redus în 357 e.n. la 1,70 g⁸.

Dat fiind că denumirile stabilite de Elmer nu sunt general utilizate în literatură și că între două nominale diferența este uneori nesemnificativă din cauza oscilațiilor mari față de greutatea normală și a uzurii, am clasificat monedele pe baza greutății actuale. Această clasificare prezintă desigur un anumit indice de aproximație, dar reflectă totuși o realitate

⁵ BMC, V, p. 577, nota.

⁶ I. Winkler, *OmD*, p. 569 (128 de denari au dat o greutate medie de 2,8871093 g).

⁷ I. Winkler, în *ActaMN*, II, 1965, p. 225—226.

⁸ G. Elmer, *Verzeichnis der römischen Reichsprägungen von Augustus bis Anastasius*, Graz, 1956, p. 26—27.

concretă. Mai ales că noi nu cunoaștem în ce măsură schimbările legiferate în imperiu cu privire la greutatea monedei erau acceptate și în nordul Dunării de Jos. Ori cum va fi fost, monedele găsite la Orlea se încadrează între nominalele cele mai mici.

Cît privește monetăriile din care provin nominalele descoperite la Orlea, făcînd abstracție de emisiunile coloniilor, ale orașelor grecești și ale provinciilor romane, constatăm că în secolul al II-lea e.n. ele provin din *officinele* orașului Roma. Începînd cu Septimius Severus situația se schimbă, multe piese fiind emise în noile officine instalate în Laodicea ad Mare, Antiochia și Emesa, ceea ce se reflectă și în compoziția descoperirilor monetare de la Orlea. Dintre monedele lui Aurelianus una e emisă la Siscia (vezi tabelul 1).

În epoca post-aureliană și bizantină primul loc îl ocupă emisiunile din Thesalonica (50 de piese) după care urmează Siscia (27 de piese), Constantinopol (24 piese), Cyzicus (18 piese), Nicomedia (16 piese) și Heraclea (11 piese). Alte șapte monetării sînt reprezentate printr-un număr redus de piese (vezi tabelul 2).

Dacă urmărim raportul dintre cantitatea emisiunilor și poziția geografică a diferitelor monetării, față de Dacia, constatăm că emisiunile provenite din monetăriile situate în Illyricum (Siscia, Sirmium, Thessalonica și Heraclea) au cea mai mare pondere sub raport numeric. Piesele din Antiochia, Nicomedia și Cyzicus au putut pătrunde prin intermediul orașului Constantinopol, iar cele din Augusta Trevirorum, ca și pesele emise la Roma, pot fi considerate cu totul întîmplătoare. Este puțin probabil că în secolul al IV-lea regiunile din nordul Dunării de Jos să fi avut legături directe cu Italia și provinciile apusene ale imperiului roman.

Cauzele istorico-economice ce stau la baza deosebirii lor în repartizarea monetăriilor din care provin piesele de la Orlea față de a tezaurilor de la Celei (Sucidava), unde primul loc revine orașului Constantinopol urmat de Cyzicus și Nicomedia⁹, necesită un studiu exhaustiv al descoperirilor monetare din toate localitățile situate în sudul Daciei. În stadiul actual al cercetărilor credem că această deosebire se leagă de caracterul diferit al celor două așezări: existența la Sucidava a unui castru cu o puternică garnizoană militară a determinat, desigur, ca numerarul să vină în primul rînd din capitala imperiului, în timp ce la Orlea avem în secolul al IV-lea doar o modestă așezare rurală, în care schimbul prin intermediul monedei se realizează cu numerar din officinele cele mai apropiate.

O altă problemă care nu va putea fi elucidată decît pe baza unui studiu exhaustiv incluzînd nu numai Dacia, ci și întregul imperiu roman este aceea a locului de emiteră a denarilor subaerați¹⁰, care, după cum am

⁹ Gh. Poenaru-Bordea et V. Barbu, *Contributions à l'histoire du Bas-Empire Romain à la lumière des deux trésors monétaires des IVe—Ve siècle, découverts à Celeiu, în Dacia*, N.S. XIV, 1970, p. 268—269.

¹⁰ Despre monedele subaerate există o literatură foarte vastă. Menționăm numai unele dintre ultimele lucrări: E. Bernareggi, *Nummi pelliculati (Considerazioni sulle argento suberato della Repubblica Romana)*, în *Rivista italiana di numismatica e*

văzut, reprezintă aproape o treime din totalul nominalelor de argint descoperite la Orlea. Un astfel de studiu ne-ar permite și distingerea emisiunilor oficiale subaerate de falsurile antice.

Faptul că patru dintre cei 16 denari *subaerați* din timpul domniei lui Severus Alexander din descoperirile de la Orlea (nr. 267—268, 271, 292) apar între tipurile clasificate de K. Pink ca emisiuni neoficiale ale imperiului roman¹¹, precum și apartenența a cinci piese, emisiuni ale orașului Nioaea, la seria celor „barbarizate“ (nr. 419 = pl. VIII/51, 420 = pl. VIII/52, 421 = pl. VIII/53, 422 = pl. VIII/54, 423 = pl. VIII/55), indică proveniența din afara Daciei atât a monedelor subaerate, cât și a celor „barbarizate“, căci este puțin probabil ca pe teritoriul așezării romane de la Orlea să fi funcționat o monetărie care să emită astfel de piese. Dacă am considera denarii subaerați ca produse ale unei „monetării“ din sudul Daciei, am admite implicit că ele au pătruns de aci în marile colecții europene, ceea ce este desigur un non sens. Se exclude, de asemenea, presupunerea că exact aceleași tipuri *subaerate* ar fi fost emise în sudul Daciei și într-o altă parte a imperiului roman.

Urmărind compoziția a 10 tezaure monetare descoperite pe teritoriul Olteniei: Dobridor (28 de monede)¹², Moțăței (80)¹³, Bîrca (167)¹⁴, Frințești (1365)¹⁵, Flămînda-Cremenari (465)¹⁶, Ionești-Govori (151)¹⁷, Olteni (259)¹⁸, Bîrca (315)¹⁹, Turnarii Vechi (156)²⁰ și Moțăței (39)²¹, ce cuprind emisiuni din secolul II—III e.n., publicate cu descrieri amănunțite, într-un quantum de peste 3000 piese de argint, există numai — în tezaurul de la Olteni — o singură monedă de bronz care a putut fi inițial un denar de argint²².

scienze affini, XIII, 1965, p. 5—32; M. H. Crawford, *Plated Coins-False Coins*, în *Num. Chronic*, VIII, 1969, p. 57 și urm.; K. Pink, *Der Aufbau der römischen Münzprägung...* în *NumZ*, 66, 1933, p. 30; 67, 1934, p. 5, 8, 11, 15; 68, 1935, p. 14, 19, 20, 23, 26, 30, 33, 34; *RIC*, I, p. 34—35, III, p. 1; *BMC*, III, p. XIX; IV, p. XIX; V, p. XXVII—XXIX.

¹¹ K. Pink, *op. cit.*, în *NumZ*, 68, 1935, p. 14, 19.

¹² Oct. O. Iliescu, în *Oltenia*, I, 1940, p. 140—141.

¹³ Idem, în *Oltenia*, II, 1941, p. 160—169.

¹⁴ Idem, în *SCN*, V, 1971, p. 327—333.

¹⁵ C. Moisil, în *Biblioteca Academiei Române. Creșterea colecțiilor în anii 1938—1942*, vol. XLIX—LIII, 1944, p. 41—91.

¹⁶ B. Mitrea, în *SCN*, I, 1957, p. 407—410.

¹⁷ Idem, în *SCN*, IV, 1968, p. 209—221.

¹⁸ Idem, în *SCN*, V, 1971, p. 131—142.

¹⁹ C. Preda, în *SCN*, IV, 1968, p. 175—196.

²⁰ G. Papilian, în *Acad. R.S.R. Centrul de istorie, filologie și etnografie. Comunicări. Seria numismatică*, I, Craiova, 1967, p. 3—4, 13—44.

²¹ Idem, *loc. cit.*, p. 4—5, 45—54.

²² B. Mitrea, în *SCN*, V, 1971, p. 122.

Situația este aceeași și în Transilvania, căci printre tezaurele monetare îngropate, în secolul II—III e.n.²³, numai în cel de la Sălașuri se găsește, între 3200 de piese descoperite, un denar *subaerat*²⁴.

Nu cunoaștem însă compoziția descoperirilor izolate din celelalte așezări romane de pe teritoriul Olteniei. Potrivit unei informații primite de la Octavian Oct. Iliescu, care a lucrat la Cabinetul numismatic din Craiova, printre piesele păstrate la Muzeul de istorie al Olteniei există un număr însemnat de denari și antoniniani *suberați*. Deși locul de descoperire a acestor piese nu poate fi precizat, se știe că ele nu provin din altă parte a țării și nici nu au fost cumpărate de la comercianți de antichități, așa încât ele pot fi considerate ca monede ce au circulat în antichitate pe teritoriul dintre Carpați, meridionali, Olt și Dunăre. Tot Octavian Iliescu ne-a comunicat că printre monedele descoperite la Cioroi există, de asemenea, denari și antoniniani subaerați. Apariția monedelor subaerate în descoperirile izolate de la Orlea nu trebuie considerată, așadar, ca un fenomen izolat, ci ca unul general în această parte a Daciei.

Deosebirea compoziției dintre tezaure și descoperirile izolate în privința calității monedelor arată cu câtă grijă și pricepere erau selecționate piesele de argint în momentul cind erau depozitate pentru a servi în tranzacții mari comerciale sau erau adunate în decursul unei perioade mai lungi pentru diferite alte scopuri.

Cei 17 denari și 3 antoniniani subaerați din tezaurul de la Vîrtopu format din 53²⁵ monede fiind un caz izolat nu infirmă concluzia noastră.

Proporția numărului de denari și antoniniani subaerați care au ajuns să se impună în circulația monetară a așezării rurale de la Orlea este mare în comparație cu proporția constatabilă în centrele urbane din provincia Dacia sau Pannonia, pentru care dispunem de informații detaliate și sigure.

Astfel, în Apulum „principal centru, economic, militar și administrativ al provinciei“ pe lângă 754 monede romane de argint din sec. I î.e.n.—272 e.n., există numai șapte piese care pot fi încadrate în seria celor argintate sau false²⁶, iar la *Carnuntum*, avem numai 172 falsuri ce redau monede de argint²⁷ față de 2522 de monede de argint, emisiuni originale romane (epoca republicană pînă la Aurelian)²⁸.

²³ Bibliografia tezaurelor monetare din provincia Dacia, vezi la D. Protase, *Les trésors monétaires de la Dacie romaine...*, în *Congresso internazionale di Numismatica*, II, Roma, 1965, p. 432 și tabelul alăturat; B. Mitrea, *Descoperiri recente și mai vechi de monede antice și bizantine în Republica Socialistă România*, în *SCIV*, 1961—1971; idem, în *Dacia*, N.S., 1959—1970.

²⁴ I. Molnár — I. Winkler, în *ActaMN*, II, 1965, p. 275—276.

²⁵ Oct. O. Iliescu, în *Oltenia*, I, 1940, p. 122—126, nr. 8, 9, 13, 20, 22—24, 32, 33, 38, 40—46, 50—51.

²⁶ I. Winkler, în *ActaMN*, II, 1965, p. 228—254.

²⁷ G. Elmer, în *NumZ*, 66, 1933, p. 58, 67.

²⁸ G. Elmer, *loc. cit.*, p. 61—64; cf. *ActaMN*, II, 1965, p. 239.

Relatările din literatura veche despre descoperirile de la *Sarmizegetusa Ulpia Traiana* nu cuprind decât indicații sumare despre monedele descoperite, așa încît nu putem distinge piesele false și cele subaerate de originale, numai pentru cele achiziționate întîmplător de fostul „Colegiul Reformat Kún” din Orăștie putem conchide pe baza descrierilor că s-a găsit și o monedă de bronz (tip Cohen, nr. 454) cu diametrul de 19 mm și greutatea de 2,32 g, care putea fi inițial un denar *subaerat*²⁹.

În săpăturile arheologice din *Sarmizegetusa Ulpia Traiana* executate în 1934—1935³⁰, printre 106 monede, datînd din epoca republicii pînă la Severus Alexander, există 22 de denari, dintre care numai un bronz mic (= denar *subaerat*), de 2,50 g, și 16—17 mm, de la Didius Iulianus și o imitație de denar, de 2,15 g și 18 mm, de la Iulia Mamaea³¹.

Încercînd o corobolare a proporției denarilor *subaerați* și a falsurilor din centrele urbane menționate, constatăm că la Apulum ele reprezintă doar 10%, la Carnuntum 6,80%, iar la *Sarmizegetusa Ulpia Traiana* ajunge la aproximativ 10%. Diferența mare între acest procentaj și cel stabilit la Orlea, unde cantitatea globală a monedelor nu rămîne cu mult în urma unora dintre centrele urbane, ne duce spre aceeași constatare a unui control mult mai puțin riguros al pieselor din numerarul curent în așezările rurale decît în centrele urbane. Lipsește însă în stadiul actual al cercetărilor posibilitatea confruntării cu un alt centru rural cu un grad de dezvoltare similar celui din Orlea.

Materialul de la Carnuntum și Orlea indică deopotrivă ca perioadă de maximă frecvență a denarilor *subaerați* domnia lui Severus Alexander, după care începe decăderea acestui gen de emisiuni, încetînd sub Gallienus, cînd moneda de argint se transformă într-o piesă de metal alb.

În ceea ce privește deosebirile de detalii ce se constată pe unele dintre piesele de la Orlea aparținînd emisiunilor orașelor grecești și a coloniilor din imperiul roman, față de cele descrise de Mionnet, considerăm că nu este cazul să insistăm deoarece de la apariția lucrării lui Mionnet au fost publicate numeroase variante noi în diferite manuale și cataloage, dintre care cel mai amplu: „British Museum Catalog of the Greek Coins”, nu ne-a fost accesibil. Fotografiiile de pe planșele I—IV, și VIII, permit însă specialiștilor o stabilire precisă a tuturor detaliilor.

Monedele post-aureliene nu ridică, din punct de vedere tipologic, nici o problemă, dat fiind că nu există între ele piese „barbarizate” variante sau falsuri.

Între monedele bizantine o singură piesă de la Iustinian prezintă greșeli de gravare pe revers: între **M** și **X** există o linie frîntă; **A** din cîmpul

²⁹ B. Jánó, *A szászvárosi ref. Kún-Kollégium Éremtára*, II, *Római pénzek*, Orăștie, 1910, p. 74, nr. 317.

³⁰ C. Daicoviciu, *Sarmizegetusa (Ulpia Traiana) în lumina săpăturilor*, în *ACMI T*, IV, 1932—1938, p. 372—405; idem, *Sarmizegetusa (Ulpia Traiana)*, Cluj, 1939, p. 21—56.

³¹ Inedite se păstrează la Muzeul județean Hunedoara din Deva (în curs de prelucrare).

inferior al literei **M** este despărțit în două jumătăți inegale printr-o linie oblică; linia de la baza literei **M** nu este orizontală ci oblică. Sub aceasta se află o a doua linie care e orizontală; astfel exerga e despărțită de cîmpul monedei printr-o linie orizontală și una oblică (nr. 781 = pl. IX/56). Pe reversul altei monede (cu aversul foarte tocit), se remarcă urme de rebatere (nr. 793 = pl. IX/57).

O ultimă problemă care se cere lămurită este deosebirea dintre numărul pieselor bizantine de la Orlea publicate, cu ani în urmă, de B. Mitrea³² și cele prezentate în lucrarea de față, deosebire care se repartizează, grupînd după împărații emitenți în felul următor:

	B. Mitrea	Catalogul alăturat
Iustinianus	3	2
Iustinus II	7	4
Mauricius Tiberius	4	3
Roman III	2	—
Alexios I(?) Comnenul	1	1
Total:	17	10

Piese care lipsesc în catalogul nostru s-au pierdut, desigur, cu ocazia mutării repetate a expoziției monetare ca și exemplarul din seria emisiunilor cu legenda PROVINCIA DACIA, tip B, emis în anul III de Filip Arabul³¹.

Dintre emisiunile orașelor grecești și ale coloniilor romane nu lipsește nici o piesă față de cele înregistrate de noi în 1958³⁴. Sporirea la mai mult decît dublu a acestor piese, alături de o creștere sensibilă a emisiunilor romane de la Traian pînă la Aurelian³⁵, justifică presupunerea că informațiile despre circulația monetară din așezările antice de la Orlea se vor completa și preciza succesiv prin alte descoperiri.

IUDITA WINKLER — CONSTANTIN BALOI

³² B. Mitrea, în *SCIV*, XIV, 2, 1963, p. 474, nr. 57; XVII, 2, 1966, p. 425, nr. 57.

³³ I. Winkler, în *SCN*, V, 1971, p. 153, nota 45^a.

³⁴ I. Winkler, în *Studien zur Geschichte und Philosophie des Altertums*, Budapest, 1968, tabelul alăturat la lucrarea *Zur Problematik der Handelsbeziehungen Daziens mit den griechisch-orientalischen Städten*.

³⁵ I. Winkler, *loc. cit.*, p. 371.

CATALOGUL, MONEDELOR
găsite la „Orlea” și păstrate în colecția Muzeului comunal Orlea

Nr. crt.	Denumirea monedelor	Cronologia	Greutatea	Diametrul	Bibliografia	Sigla	Planșa
1	2	3	4	5	6	7	8
EPOCA DACICĂ							
<i>Monede grecești</i>							
Mesembria							
1.	Monedă de bronz	sec. III–II f.e.n.	7,80	22,3–22,1	Head, 279 (BMC, Tracia, 132)		pl. I/2
2.	Drahmă*, tip. Alexandru Macedon sau Filip III.	sec. III–II f.e.n.	2,30	15,4–14,5			pl. V/1
Thasos							
3.	Tetradrahmă	148–146 f.e.n.	15,20	29,3–32,7	Head, 266/164		pl. I/1
4.]	Tetradrahmă	148–146 f.e.n.	7,10	26,6–27,1	Head, 266/164		
Apollonia							
5.	Drahmă	229–100 f.e.n.	2,90	19,1–17,0	cf. Schlosser, 27/4		pl. I/3
Dyrhachium							
6.	Drahmă	229–100 f.e.n.	3,10	18,1–17,5	cf. Schlosser 44/30 și urm.		pl. I/5
7.	Drahmă	229–100 f.e.n.	3,10	17,2–16,7	ibidem		
<i>Monede romane republicane</i>							
Q. Marcius Libo							
8.	D. Roma,	172–151 f.e.n.	3,70	20,2–20,7	B II, 181/1		
C. Renius							
9.	D Roma,	150–125 f.e.n.	3,60	16,4–17,6	B II, 399/1		
L. Flaminius Cilo							
10.	D Italia,	93–92 f.e.n.	3,80	17,4–17,8	B I, 495/1		
L. Cornelius Scipio Asiagenus							
11.	D Roma,	91 f.e.n.	3,60	18,0–19,1	B I, 399/24		
L. Sentius C. f.							
12.	D Roma,	89 f.e.n.	3,80	21,0–20,2	B II, 437/1		
L. Piso Frugi							
13.	D Roma,	88 f.e.n.	3,70	19,5–19,2	B I, 292/12		
Q. Titius							
14.	D Roma,	87 f.e.n.	3,80	19,7–18,2	B II, 490/1		
L. Licinius L. f. Macer							
15.	D Roma,	85 f.e.n.	3,80	21,1–21,6	B II, 133/16		
Man. Fonteius C. f.							
16.	D Roma,	85 f.e.n.	3,70	20,2–22,8	B I, 506/9		

anexă continuare

1	2	3	4	5	6	7	8
Gargilius							
17.	D*	Roma, 84 f.e.n.	2,10	17,7-18,0	B I, 532/2		pl. I/4
Q. Antonius Balbus							
18.	D	Roma, 82 f.e.n.	3,70	19,8-19,0	B I, 158/1		
C. Marius C.f. Capito							
19.	D	Roma, 82 f.e.n.	3,70	20,1-19,6	B II, 203/8		
L. Procilius filius							
20.	D	Roma, 79 f.e.n.	3,60	19,3-19,5	B II, 386/2		
C. Postumius							
21.	D	Roma, 77 f.e.n.	3,80	17,6-17,5	B II, 382/9		
Man. Aquilius							
22.	D	Roma, 72 f.e.n.	3,80	20,0-20,4	B I, 213/2		
P. Aemilius Lepidus							
23.	D	Roma, 71 f.e.n.	3,90	17,1-18,1	B I, 122/10		
M. Plaetorius Cestianus							
24.	D	Roma, 68 f.e.n.	3,70	18,5-19,1	B II, 312/3		
Q. Cassius Longinus							
25.	D	Roma, 58 f.e.n.	2,70	16,5-20,3	B I, 330/7		
M. Mettius							
26.	D*	Roma, 44 f.e.n.	2,90	19,1-18,6	B II, 21/33		pl. V/2
Augustus							
27.	D	32 f.e.n.	3,70	18,4-17,4	B II, 59/139		
Marcus Antonius							
28.	D	Est 32/31 f.e.n.	2,80	18,1-15,8	B I, 201/117		
29.	D	Est 32/31 f.e.n.	2,60	15,3-16,1	B I, 200/105		
Monede romane emise în epoca imperiului							
Augustus							
30.	As	15 f.e.n.	19,05	25,5-25,3	C 473		
31.	As	f.t.	10,00	28,4-27,0	BMC, pl. 19		
Tiberius							
32.	As	16-22 e.n.	9,50	27,5-28,2	C 247		
Claudius							
33.	As	41-52 e.n.	6,90	27,1-27,8	C 14		
34.	As	41-52 e.n.f.t.	9,40	27,7-28,0			
Nero							
35.	D	63-68 e.n.	2,90	17,1-19,1	C 314		
36.	As	54-68 e.n.	6,50	25,0-25,6	C 280-282		
37.	As	f.t.	9,40	27,4-28,3			
Galba							
38.	D	68-69 e.n.	3,00	17,5-19,6	C 55		
39.	S	70-71 e.n.	8,30	27,3-27,2	C 266		

anexă continuare

1	2	3	4	5	6	7	8
Vespasianus							
40.	D	71 e.n.	2,90	16,8-18,1		C 391	
41.	As	76-78 e.n.	9,50	26,5-25,6		C 2-4	
42.	As	f.t.	11,45	25,7-25,8			
Titus							
43.	D	80 e.n.	2,80	17,7-18,2		C 316	
44.	As	f.t.	8,32	26,4-26,9			
Domitianus							
45.	Dp	80-81 e.n.	8,20	26,5-28,1		C 459-461	
46.	S	85 e.n.	18,1	32,1-33,7		C 307-308	
47.	S	85 e.n.	22,40	32,1-32,0		C 509	
48.	D	f.t.	2,10	18,3-19,7			
49.	Dp	f.t.	11,7	26,5-26,1			
50.	Dp	f.t.	8,10	26,0-26,4			
51.	Dp	f.t.	11,50	25,4-27,3			
52.	As	f.t.	10,00	23,1-27,3			
Nerva							
53.	D	96	2,80	18,1-18,5		C 16	
54.	D	96-97	2,90	17,7-17,1		C 16, 20	
55.	As	96-97	10,80	26,1-26,7		C 108, 115	
56.	Dp	96	13,80	26,7-27,2		C 7	
Nedeterminat							
57.	As	f.t.	13,25	26,6-27,5			
EPOCA SCLAVAGISTĂ ROMANĂ							
Traianus							
58.	Qd	98-117	3,30	16,3-15,5		St 484	
59.	Qd	98-117	3,10	15,5-16,4		St 484	
60.	Qd	98-117	2,70	17,4-16,3		St 484	
61.	Qd	98-117	2,60	16,5-14,9		St 484	
62.	Qd	98-117	2,65	15,7-15,9		St 485	
63.	Qd	98-117	2,50	16,1-16,2		St 485	
64.	Qd	98-117	2,35	16,4-15,2		St 485	
65.	Qd	98-117	2,15	17,2-17,1		St 484	
66.	Qd	98-117	2,75	13,6-13,9		St 489	
67.	Dp	101-102	13,70	25,6-26,2		St 339	
68.	As	101-102	7,15	26,7-26,3		St 343	
69.	Dp	102	10,65	25,5-26,9		St 346	
70.	D	103-111	2,95	19,3-20,6		St 160	
71.	S	103-111	33,35	34,2-34,8		St 366	
72.	As	103-111	10,30	25,6-26,7		St 366	
73.	As	103-111	10,10	24,7-26,5		St 401	
74.	As	103-111	8,65	24,2-25,7		St 401	
75.	Dp	103-111	11,95	25,7-27,1		St 403	
76.	As	103-111	9,65	27,0-26,8		St 403	
77.	Dp	103-111	15,60	27,8-27,7		St 469	
78.	S	115-117	24,85	33,1-33,7		St 476	
79.	S	f.t.	23,95	33,7-34,0			
80.	S	f.t.	22,55	32,8-33,6			
81.	S	f.t.	19,65	25,6-25,0			
82.	Dp	f.t.	13,40	26,5-26,8			
83.	Dp	f.t.	11,35	27,3-26,1			
84.	Dp	f.t.	10,85	27,1-26,7			
85.	Dp	f.t.	9,80	24,3-25,1			
86.	As	f.t.	10,40	25,7-26,5			
87.	As	f.t.	9,40	27,1-26,7			
88.	As	f.t.	9,05	26,5-27,4			
89.	As	f.t.	7,80	26,7-26,5			
90.	As	f.t.	7,40	25,3-25,6			

anexă continuare

1	2	3	4	5	6	7	8
91.	As	f.t.	6,80	25,1-25,8			
92.	As	f.t.	9,05	27,8-28,7			
Hadrianus							
93.	D	117	2,90	18,6-18,9	St 2		
94.	As	117-120	9,50	26,5-27,4	St 501		
95.	Dp	118	11,55	26,8-25,8	St 511		
96.	D*	119-123	2,35	18,2-19,4	St 68		pl. V/3
97.	D*	121	2,15	18,2-17,7	St 263		
98.	S	119-123	25,40	33,4-34,1	St 533		
99.	As	119-123	9,80	26,5-27,5	St 575		
100.	As	119-123	9,50	26,3-26,2	St 575		
101.	S	123-129	24,10	32,0-32,5	St 611		
102.	As	123-129	11,40	27,8-26,2	St 613		
103.	As	123-129	9,95	25,8-26,5	St 613		
104.	Dp	128-129	11,05	27,1-28,2	St 629		
105.	As	128-132	10,80	24,8-25,2	St 643-644		
106.	S	132-134	25,15	30,5-31,2	St 648		
107.	As	132-134	8,80	24,6-25,4	St 653		
108.	As	132-134	8,55	23,2-24,2	St 653		
109.	As	134-138	11,25	26,0-26,9	St 837		
110.	S	f.t.	24,40	33,0-34,5			
111.	Dp	f.t.	12,40	25,3-25,2			
112.	Dp	f.t.	9,10	23,7-25,1			
113.	D*	f.t.	2,90	16,7-17,8	St 148, 285, 290		
Antoninus Pius							
114.	S	138	25,50	30,0-31,1	St 743		
115.	As	139	10,30	27,0-25,9	St 764		
116.	Dp	139	10,50	23,5-23,2	St 766		
117.	Dp	140-144	11,50	26,3-26,5	St 821		
118.	As	140-144	8,10	27,4-27,2	St 888		
119.	As	140-144	8,05	23,0-25,2	St 890		
120.	As	140-144	7,65	23,1-23,4	St 884		
121.	Dp	145-147	10,25	24,6-21,4	St 977		
122.	As	145-147	9,65	24,5-25,3	St 993		
123.	As	148	8,40	25,1-24,3	St 1012		
124.	As	149	8,80	27,3-27,3	St 1024		
125.	As	151	10,25	25,8-27,5	St 1058		
126.	As	152	9,20	26,8-28,9	St 1074		
127.	Dp	153	9,00	26,1-27,3	St 1084		
128.	As	156	11,55	24,9-25,7	St 1120		
129.	Dp	156	10,40	23,6-26,4	St 1121		
130.	As	156	10,80	24,0-25,0	St 1124		
131.	S	156	17,05	32,2-31,7	St 1125		
132.	S	157	21,25	27,7-28,2	St 1128		
133.	D	158	2,80	17,0-17,3	St 322		
134.	D	160	2,40	18,3-16,7	St 366		
135.	D*	160	1,90	15,5-17,7	St 361		
136.	S	f.t.	22,25	30,4-30,5			
137.	S	f.t.	20,00	31,0-31,8			
138.	S	f.t.	18,85	31,0-35,0			
139.	Dp	f.t.	9,65	25,8-25,7			
140.	Dp	f.t.	7,85	24,8-24,4			
141.	As	f.t.	7,25	24,0-27,3			
Antoninus Pius pentru Marcus Aurelius							
142.	As	147	13,00	21,7-21,3	St 1010		
143.	As	149	9,95	26,7-26,3	St 1045		
144.	As	152	8,50	23,6-24,7	St 1077		
145.	D	156	3,00	16,1-16,2	St 306		
146.	As	156	8,60	24,1-24,0	St 1115		
147.	As	157	10,50	24,2-24,4	St 1137		
148.	S	f.t.	21,60	30,0-31,4			
Antoninus Pius pentru Faustina Senior							
149.	As	139-141	12,1	26,5-27,2	St 1224		
150.	D*	141-161	2,35	17,1-17,2	St 428		pl. V/7

anexă continuare

1	2	3	4	5	6	7	8
151.	D*	141-161	3,00	17,7-18,5	St 474		pl. V/8
152.	D	141-161	3,05	17,7-18,1	St 475		
153.	D	141-161	2,95	17,6-18,4	St 479		
154.	D	141-161	3,15	17,7-17,8	St 484		
155.	As	141-161	8,15	24,3-24,2	St 1230		
156.	As	141-161	11,25	26,2-27,1	St 1241		
157.	S	141-161	25,65	34,0-33,9	St 1241		
158.	As	141-161	10,35	29,1-26,4	St 1249		
159.	As	141-161	9,40	22,8-25,3	St 1263		
160.	As	141-161	10,50	23,3-24,2	St 1263		
161.	As	141-161	9,90	24,4-25,2	St 1265		
162.	As	141-161	7,95	22,9-24,2	St 1281		
163.	S	141-161	22,50	31,4-32,8	St 1294		
164.	D*	f.t.	2,17	15,4-16,5			
Antoninus Pius pentru Faustina Iunior							
165.	S	152-156	22,90	30,7-32,5	St 1322		
166.	As	152-156	10,15	23,2-25,4	St 1325		
167.	As	152-156	14,15	25,3-25,6	St 1327		
168.	D	156-161	3,10	15,9-16,7	St 518		
169.	As	f.t.	7,35	26,2-26,6			
Marcus Aurelius							
170.	D	161	2,80	17,4-17,7	C 30		
171.	D	161	3,00	18,4-17,6	C 507		
172.	D*	165	2,55	16,1-17,4	C 9		pl. V/5
173.	D	166	2,05	17,8-19,2	C 435		
174.	D	173	3,00	18,7-18,6	C 300		
175.	As	175	7,95	26,3-24,8	C 349		
176.	D*	f.t.	1,75	16,2-17,3	C 508		pl. V/6
177.	As	f.t.	8,72	23,2-24,5			
Marcus Aurelius pentru Faustina Iunior							
178.	S	175	20,20	29,5-29,4	C 212		
Lucius Verus							
179.	D*	161	2,10	17,2-17,1	C 144		
180.	S	164	18,80	28,4-29,3	C 250		
Commodus							
181.	S	184-186	17,60	26,8-27,5	C 945-947		
182.	D	186	3,05	17,3-17,6	C 241		
183.	D	187	2,30	17,2-18,2	C 966		
184.	D	188	3,05	16,7-17,3	C 537		
185.	D	191	2,85	16,8-18,3	C 655		
186.	D	192	2,47	16,2-16,6	C 288		
187.	D*	192	1,90	17,2-17,6	C 568		
188.	S	192	16,40	29,5-27,1	C 566		
Marcus Aurelius sau Commodus							
189.	S	f.t.	16,25	34,4-31,2			
Septimius Severus							
190.	D	194	2,85	16,2-16,3	C 60-61		pl. V/9
191.	D*	194	2,55	16,5-18,00	C 232		
192.	D	194	2,30	14,8-16,5	C 690		
193.	D	195	2,65	16,8-17,7	C 395-397		
194.	D	195	3,05	16,6-18,9	C 658		
195.	D	196-197	2,90	17,4-17,9	C 6		
196.	D	196-197	2,30	15,8-16,4	C 419		
197.	D	196-197	2,85	16,0-18,1	C 290		
198.	D	196-197	3,15	16,0-16,8	C 436		
199.	D	196-197	2,80	16,7-15,5	C 436		
200.	D	196-197	2,95	15,4-16,4	C 444		
201.	D	197	2,55	15,6-15,9	C 212		
202.	D*	198-200	2,40	14,7-16,1	C 576-577		pl. V/10

anexă continuare

1	2	3	4	5	6	7	8
203.	D	198-200	2,92	18,0-19,5	C 205		
204.	D*	198-200	3,25	16,0-16,5	C 711		pl. V/11
205.	D	198-201	3,65	15,4-16,6	C 576-577		
206.	D	202-210	2,85	19,5-18,1	C 606		
207.	D*	202-210	2,10	15,4-17,4	C 135		
208.	D*	203	2,60	16,8-17,2	C 461, 466		
209.	D	205	2,95	19,6-18,8	C 469		
210.	D*	205	3,00	17,5-18,6	C 469		pl. V/12
211.	D*	205	2,85	16,2-17,7	C 470		pl. V/13
212.	D	208	2,75	20,0-20,6	C 298		
213.	D*	f.t.	1,25	17,6-17,2	Cf. C 36		pl. V/14
214.	D	f.t.	2,80	15,1-14,7	Cf. C 279 și urm.		
215.	D*	f.t.	2,15	16,1-16,4	Cf. C 508		
216.	D*	f.t.	1,85	15,4-17,8			
217.	S	f.t.	20,50	30,0-30,2			
218.	S	f.t.	19,80	28,1-27,9			
219.	S	f.t.	10,70	27,2-26,9			
220.	As	f.t.	9,40	25,2-26,3			
Septimius Severus pentru Iulia Domna							
221.	D	193-196	3,25	17,0-17,5	C 191		
222.	D	196-202	2,95	16,6-17,4	C 72		
223.	D	196-202	2,65	15,0-16,8	C 72		
224.	D*	196-202	2,55	16,2-17,3	C 168		pl. V/15
225.	D	196-202	3,10	17,4-17,9	C 174		
226.	D	196-202	2,60	15,1-16,3	C 246		
227.	D	196-211	2,10	16,2-17,3	C 27		
228.	D	196-211	2,70	19,5-18,6	C 82		
229.	D	196-211	2,75	17,6-18,1	C 197		
230.	D*	196-211	3,20	18,6-17,7	C 150		
Septimius Severus pentru Geta							
231.	D*	203-208	2,55	17,1-18,1	C 170		pl. V/16
232.	D*	205-207	2,60	17,9-18,2	C 205		pl. V/17
233.	D	210	3,20	18,5-18,4	C 140		
234.	AE	211	1,80	17,2-17,3	Cf. C 51,59		
Septimius Severus pentru Caracalla							
235.	D*	198	3,30	19,7-20,9	C Av. 599		pl. V/18
236.	D*	201-206	1,60	18,8-18,0	C 23		pl. V/19
237.	D	208	2,65	18,2-17,7	C 446		
238.	D	209	2,25	17,5-19,4	C 465		
239.	D*	210	2,55	17,9-18,6	C 478		pl. V/20
240.	D	206-210	2,50	19,5-19,0	C 128		
Caracalla							
241.	D*	210-213	2,45	18,2-19,2	C 165		pl. VI/21
242.	D	210-213	2,55	17,4-18,8	C 529		
243.	D*	214	2,45	18,2-19,2	C 247		
244.	As	f.t.	7,92	25,1-26,0			
245.	AE	f.t.	2,10	18,7-17,3			
Elagabal							
246.	D	220	2,75	17,5-17,8	C 97		
247.	D	221	3,15	18,4-19,8	C 208		
248.	D	220-222	2,60	17,8-19,4	C 246		
249.	D	218-222	1,50	16,9-17,7	C 102		
250.	D	218-222	1,37	17,0-17,1	C 304		
Caracalla sau Elagabal							
251.	D*	f.t.	2,30	17,8-18,7			
252.	D*	f.t.	2,10	17,5-18,4			
253.	D	f.t.	1,80	16,4-17,1			
254.	As	f.t.	7,92	25,1-26,0			
Elagabal pentru Iulia Paula							
255.	D*	219-220	2,30	17,9-18,9	C 6		pl. VI/22

anexă continuare

1	2	3	4	5	6	7	8
Elagabal pentru Iulia Aquilia Severa							
256.	D*	220-221	2,55	17,6-17,4	C 2		pl. VI/23
257.	D	220-221	2,70	18,4-18,9	C 6		
Elagabal pentru Iulia Soaemias							
258.	D	218-222	2,10	17,4-17,5	C 8		
Elagabal pentru Iulia Maesa							
259.	D	218-222	2,20	16,9-17,8	C 8		
260.	D	218-222	2,45	16,0-16,4	C 25		
261.	D*	218-222	2,50	18,7-18,1	C 28		pl. VI/25
262.	D*	218-222	1,75	17,6-17,5	C 36		
263.	D	218-222	1,80	20,5-18,2	C 36		pl. VI/24
264.	D	218-222	2,50	19,4-20,1	C 36		
265.	D*	218-222	2,15	18,4-20,7	C 36		
Severus Alexander							
266.	D	221-222	1,85	16,9-18,9	C 65		pl. VI/26
267.	D*	222	2,60	16,4-17,7	C 152		
268.	D*	222-223	1,90	16,6-18,8	C 38		
269.	D*	222-223	2,65	16,4-19,1	C 38		pl. VI/27
270.	D	223	2,60	18,5-19,2	C 229		
271.	D*	223	17,3	18,5-17,3	C 231		pl. VI/28
272.	D	223	2,62	17,6-18,1	C 239		
273.	D*	223	2,80	16,9-17,6	C 460, 470, 483		pl. VI/31
274.	D*	222-228	1,80	16,5-18,0	C 23		
275.	D	222-228	2,52	18,2-18,5	C 563		
276.	D	222-228	2,50	18,3-17,6	C 95		
277.	D	222-228	2,50	18,4-19,8	C 530		
278.	D*	228	3,20	17,7-18,8	C 44		pl. VI/32
279.	D*	228	2,25	17,0-17,4	C 46		
280.	D*	228	1,75	17,3-18,8	C 348		pl. VI/33
281.	D	228	2,60	18,4-18,1	C 346		
282.	D	228	2,25	19,3-20,4	C 564		pl. VI/30
283.	D	228	2,40	18,1-18,2	C 337		
284.	D	228-231	2,90	17,8-19,9	C 579		
285.	D	228-231	2,90	17,3-19,8	C 582		
286.	D*	228-231	2,20	17,9-18,1	C 585		pl. VI/34
287.	D	234	2,95	20,3-20,0	C 501		
288.	D	231-235	2,75	19,0-19,6	C 83		
289.	D*	f.t.	2,35	17,8-18,5			pl. VI/35
290.	D*	f.t.	1,15	18,0-17,7			
291.	D*	f.t.	2,70	17,9-19,0			
Severus Alexander pentru Iulia Mamaea							
292.	D*	222-235	2,35	17,4-18,8	C 4		pl. VI/36
293.	D*	222-235	2,50	17,4-17,6	C 81		
294.	D*	f.t.	2,75	17,9-18,2			
Nedeterminate Iulia (?)							
295.	D*	f.t.	1,00	17,6-16,8			
296.	D*	f.t.	1,60	16,2-17,0			
297.	D*	f.t.	2,30	17,7-18,4			
298.	An	f.t.	3,15	20,0-21,4			
Maximinus							
299.	D*	235-238	2,30	18,5-18,8	C 33		pl. VI/37
Gordianus III							
300.	An	241	3,35	21,5-21,2	C 237		
301.	An	242	3,90	21,9-20,4	C 353		
302.	An*	238-244	3,20	20,2-21,2	C 121		pl. VI/38

anexă continuare

1	2	3	4	5	6	7	8
303.	An	238-244	4,95	23,2-22,4	C 155		
304.	An	238-244	3,15	20,7-20,5	C 319		
305.	D	238-244	2,75	19,1-20,9	C 347		
306.	An	238-244	3,30	23,1-22,5	C 348		
307.	An	238-244	4,20	22,4-22,5	C 404		
308.	D*	f.t.	3,30	19,6-20,1			pl. VI/39
309.	An	f.t.	4,75	19,6-22,4			
Filip Arabul							
310.	An	248	3,70	21,7-22,6	C 189		
311.	An	244-247	3,80	22,5-23,0	C 215		
312.	An	244-247	3,60	21,2-23,1	C 227		
Filip Arabul pentru Marcia Otacilia Severa							
313.	An	244-249	3,55	21,9-22,4	C 14		
314.	An	244-249	4,30	23,6-24,5	C 52		
Traianus Decius							
315.	An	249-251	3,50	27,7-20,0	C 4		
316.	An	249-251	3,90	22,2-23,2	C 2		
Gallienus							
317.	An	253-268	2,40	18,4-18,3	C 157	€	
318.	An*	253-268	1,80	21,1-21,0	C 361		pl. VII/40
319.	An	f.t.	2,90	22,9-21,5			
Aurelianus							
320.	An	270-275	2,20	20,6-22,0	C 35		S-XXI
321.	An	f.t.	2,55	20,8-20,5	C 50-55		
Nedeterminate							
322.	D	f.t.	2,80	19,3-18,6			
323.	D*	f.t.	2,50	15,7-17,1			
324.	D	f.t.	2,30	16,8-17,0			
325.	D	f.t.	2,20	17,3-15,8			
326.	D	f.t.	1,80	16,4-17,1			
327.	D*	f.t.	1,25	17,0-18,2			
328.	D	f.t.	1,35	18,5-17,5			
329.	Dp	f.t.	14,65	28,8-28,0			
330.	Dp	f.t.	11,80	26,5-26,3			
331.	Dp sau						
	As	f.t.	7,80	25,4-26,4			
332.	As	f.t.	10,60	25,4-25,7			
333.	As	f.t.	9,75	26,0-24,5			
334.	As	f.t.	8,80	29,0-29,6			
335.	As	f.t.	7,80	26,7-26,5			
336.	As	f.t.	6,40	22,3-23,9			
337.	As	f.t.	6,25	22,3-21,6			
338.	As	f.t.	4,95	25,2-25,3			
339.	AE	f.t.	2,60	16,6-18,2			
340.	AE	f.t.	2,80	16,5-17,3			

anexă continuare

1	2	3	4	5	6
			THRACIA		
			<i>Serdica</i>		
			<i>Caracalla</i>		
362.	15,62	28,2–29,4	M I 670		pl. I/12
			Autonom		
363.	2,30	15,4–15,5	cf. Ruzicka, p. 12/22, 66/372.		
			<i>Philippopolis</i>		
			Antoninus Pius		
364.	17,45	28,6–29,3	M S II 1433		pl. II/13
			Marcus Aurelius		
365.	3,70	17,6–18,0	M S II Av. 1483, Rv. 1478		
			Septimius Severus		
366.	4,40	18,2–18,0	M S II 1540–1557		pl. II/15
			Elagabal		
367.	9,25	23,8–23,7	M S II Av. 1599, Rv. 1592		pl. II/14
			Caracalla sau Elagabal		
368.	3,80	18,4–19,2	M S II Rv. 600		
369.	2,75	16,7–16,8	M S II 1603		pl. II/16
			<i>Pautalia</i>		
			Marcus Aurelius		
370.	8,40	24,6–25,5	M S II 987		
			Faustina Iunior		
371.	5,45	21,0–21,5	M S II 991		pl. VIII/49
			Septimius Severus		
372.	25,20	30,0–29,3	M S II 1054		pl. II/19
373.	8,05	22,0–22,0	M S II Av. 1052, Rv. 1048		pl. II/18
			<i>Deultum</i>		
			Macrinus		
374.	7,60	23,2–23,5	M S II 459		pl. II/20
			Diadumenianus		
375.	10,55	24,6–25,4	M S II Av. 466 Rv. 545		pl. III/26
			Iulia Mamaea		
376.	6,20	23,3–23,4	M S II 495–496		pl. II/21
			Maximinus		
377.	6,20	23,3–22,9	M S II Av. 516, Rv. 517		pl. II/22
			Gordianus III		
378.	6,00	23,4–24,0	M S II 540		pl. III/27
379.	7,80	23,0–24,5	M S II 547		pl. III/28

anexă continuare

1	2	3	4	5	6	
<i>Hadrianopolis</i>						
Caracalla						
380.	3,50	18,2–18,0	M S II cf. 729		pl. II/17	
<i>Gordianus III</i>						
381.	11,45	27,9–24,4	M S II 756–757		pl. II/23	
382.	12,40	28,0–27,5	M S II 759		pl. VIII/50	
383.	12,25	26,4–27,6	M S II 764		pl. II/24	
384.	10,10	25,4–25,5	M S II Av. 791, Rv. 792		pl. II/25	
<i>Traianopolis</i>						
Caracalla						
385.	17,20	30,3–30,2	M S II Av. 1818 Rv. 1823, 1837–1847		pl. III/36	
BITHYNIA						
<i>Nicaea</i>						
Caracalla						
386.	9,60	29,1–27,8	M S V 636		pl. III/37	
387.	3,00	22,9–22,2	M S V Av. 641, Rv. 664		pl. IV/38	
Caracalla sau Elagabal						
388.	6,00	20,1–20,0	M S V Rv. 753		pl. IV/50	
389.	4,70	20,5–20,5	M S V Rv. 753			
390.	4,30	19,4–20,0	M S V Rv. 753			
391.	3,80	22,4–20,2	M S V Rv. 753			
392.	3,55	18,7–19,5	M S V Rv. 753			
393.	3,30	18,8–19,5	M S V Rv. 753			
394.	3,30	19,2–19,5	M S V Rv. 638			
Macrinus						
395.	3,45	18,2–18,6	M S V 742			
Severus Alexander						
396.	8,40	24,9–25,3	M S V 762		pl. IV/39	
397.	4,62	19,2–20,0	M S V 795		pl. IV/40	
398.	4,65	21,1–20,2	M S V 795			
399.	4,55	22,3–20,5	M S V 795			
400.	4,30	19,7–19,8	M S V 795			
401.	3,75	18,3–18,6	M S V 795			
402.	3,30	20,8–21,4	M S V 495			
403.	4,70	20,2–20,6	M S V 796			
404.	4,60	20,5–20,4	M S V 796			
405.	4,60	18,8–18,6	M S V 796			
406.	4,35	19,8–21,2	M S V 796			
407.	3,80	20,0–19,8	M S V 796			
408.	3,65	19,4–19,8	M S V 796			
409.	3,00	19,3–19,4	M S V 796			
410.	2,55	17,9–20,6	M S V 796			
411.	4,20	19,8–20,7	M S V cf. 796		pl. III/34	
412.	3,82	19,3–19,6	M S V 800			
413.	4,40	19,7–19,4	M S V 802			
414.	2,45	18,6–18,5	M S V 802			
415.	4,90	21,1–19,7	M S V Av. 799, Rv. 796			
416.	1,75	17,6–17,5	M S V Av. 791, Rv. 796			
417.	4,60	20,5–19,9	M S V Av. 799, Rv. 800			
418.	4,40	19,7–19,4	M S V Rv. 802			

anexă continuare

1	2	3	4	5	6
Barbarizate					
419.	4,30	19,4-19,7	M S V 795-796		pl. VIII/51
420.	3,35	18,8-18,3	M S V 795-796		pl. VIII/52
421.	3,20	19,8-18,9	M S V 795-798		pl. VIII/53
422.	3,10	16,9-16,8	M S V 795-798		pl. VIII/54
423.	2,10	18,7-17,3	M S V 795-796		pl. VIII/55
Iulia Mamaea					
424.	7,90	25,1-24,9	M II 281		
425.	4,60	20,5-20,6	M S V 808		pl. VIII/56
426.	4,50	20,6-19,3	M S V 808		pl. VIII/57
Gordianus III					
427.	2,60	17,9-18,2	M S V 866		pl. IV/47
428.	4,10	19,4-21,0	M S V 868		pl. IV/46
429.	2,20	18,9-18,8	M S V 870		pl. IV/49
430.	1,80	18,6-19,5	M S V 870		pl. IV/48
431.	4,30	18,4-19,2	M S V 871		
Nedeterminate (tipul cu trei stindarde emis la Nicaea și Nicomedia)					
432.	5,40	20,7-20,4	f.t.		
433.	3,75	21,2-18,6	f.t.		
434.	4,50	19,0-19,2	f.t.		
435.	4,30	18,1-17,8	f.t.		
436.	4,25	19,5-19,1	f.t.		
437.	3,75	21,2-18,6	f.t.		
438.	3,20	17,6-18,3	f.t.		
439.	3,05	19,8-19,4	f.t.		
440.	2,85	17,3-17,7	f.t.		
441.	2,50	19,6-19,5	f.t.		
442.	1,60	16,5-15,6	f.t.		
Nicomedia					
Severus Alexander					
443.	4,90	21,1-19,7	M II 355		
444.	3,30	18,1-18,9	M II 355		pl. III/31
445.	6,95	24,3-24,2	M S V 1220		pl. VIII/58
446.	4,85	20,9-21,5	M S V 1234		pl. III/29
447.	4,05	18,6-19,2	M S V 1236		pl. III/30
448.	4,60	18,8-18,6	M S V 1636		
LIDIA					
Thyatira					
Elagabal					
449.	7,25	25,9-26,0	M IV Av. 967, Rv. 970		pl. III/32
IONIA					
Ephesus					
Septimius Severus					
450.	5,35	21,6-21,7	Guide, Rv. cf. pl. 47/13		pl. III/33
EGIPT					
Alexandria					
Antonius Pius					
451.	4,30	18,7-17,7	M S IX, cf. 304		pl. VIII/59

anexă continuare

1	2	3	4	5	6
Nedeterminate (reversul fiind foarte tocit)					
Antoninus Pius					
452.	2,20	16,0-16,6			
Marcus Aurelius					
453.	4,25	19,7-20,1			
Faustina Iunior					
454.	5,65	21,6-26,5			
Septimius Severus					
455.	3,90	16,5-16,4			
456.	4,50	21,1-22,4			
Iulia?					
457.	4,80	22,7-23,5			
Nedeterminate (aversul și reversul fiind foarte tocit)					
458.	19,5	29,7-26,9			
459.	3,20	18,2-18,5			
460.	3,10	15,9-14,7			
461.	2,65	16,6-17,0			
462.	2,45	14,5-15,2			
463.	2,10	15,4-17,4			
464.	1,90	16,5-17,7			
EPOCA POST-AURELIANĂ					
Probus					
465.	2,85	21,5-21,9	C 676		C-M XXI
Diocletianus					
466.	3,50	21,1-21,2	C 419		P XXI
467.	2,80	21,3-21,2	f.t.		
Constantius Chlorus					
468.	7,62	26,0-28,6	C 264		S T
469.	3,20	18,0-18,5	f.t.		SMN
Constantius Chlorus pentru Helena					
470.	1,95	18,3-19,0	C 12		SMNO
Licinius					
471.	2,80	21,3-20,4	C 86		SIS I
472.	2,30	19,2-18,9	C 114		SMN T
Licinius pentru Licinius Iunior					
473.	3,05	19,3-19,4	C 21		
474.	2,80	18,4-18,9	C 39		SMN
EPOCA CONSTANTINIANĂ					
Constantinus I					
475.	2,25	19,0-20,6	C 123		SMNA
476.	2,05	16,1-16,7	C 250		SMNB
477.	2,65	19,1-17,6	C 454		SMNA

anexă continuare

1	2	3	4	5	6
478.	1,10	14,5-15,7	C 448		SMN
479.	3,05	17,9-17,2	C 254		SMKI
480.	1,95	17,5-17,8	C 254		SMKI
481.	1,55	17,8-18,7	C 454		SMKε
482.	2,00	18,2-19,4	C 454		SMKR
483.	1,35	13,6-14,8	C 716		SMK
484.	2,65	18,7-18,5	C 254		CONSA
485.	2,30	18,3-17,2	C 254		CONS
486.	2,55	18,2-18,5	C 254		CONS
487.	2,00	16,8-17,3	C 254		COSΓ
488.	2,10	17,6-17,5	C 254		CONSH
489.	1,90	17,8-18,0	C 254		CON[S]N
490.	3,25	18,7-18,9	C 123		TSeVI
491.	3,15	18,7-18,6	C 123		TS(ε)VI
492.	3,10	19,4-19,8	C 133		TSεVI
493.	1,85	16,3-17,4	C 250		SMTS
494.	1,35	15,2-16,4	C 250		[S]MTSA
495.	1,10	16,1-15,5	C 250		SMTS
496.	1,35	16,0-16,9	C 250		SMTSR
497.	2,05	18,2-17,7	C 254		SMTSB
498.	2,80	17,8-17,8	C 254		SMTSA
499.	1,62	17,8-18,0	C 254		SMTS
500.	2,70	19,0-19,1	C 454		SMTSA
501.	3,50	18,8-19,5	C 454		SMTS
502.	3,15	18,0-19,2	C 454		SMTSΓ
503.	3,25	18,7-19,3	C 454		SMTSe
504.	2,70	18,6-19,8	C 454		SMT
505.	3,00	18,4-18,5	C 454		SMTSΓ
506.	2,80	19,5-19,8	C 696		TSA
507.	3,05	18,6-20,5	C 454		SMHB
508.	2,00	18,7-19,7	C 254		RBP
509.	3,00	18,4-20,2	C 454		SRBP
510.	3,25	18,7-19,8	C 254		ASIS
511.	2,70	18,4-19,0	C 454		ASIS
512.	2,60	18,9-18,3	C 454		ASIS
513.	1,75	16,3-17,1	C 454		ASIS
514.	3,00	18,2-19,8	C 454		BSIS
515.	2,45	17,9-18,0	C 454		BSIS
516.	2,70	17,7-18,7	C 454		ΓSIS
517.	2,40	17,6-18,4	C 454		SIS
518.	4,20	18,7-19,6	C 454		SIS
519.	2,20	18,4-18,5	C 454		SIS
520.	2,90	16,7-17,8	C 254		εSIS
521.	2,75	19,0-18,7	C 123		ST[R]
522.	1,15	16,9-16,4	C 250		
523.	1,05	14,9-14,8	C 250		
524.	1,00	14,9-15,5	C 250		
525.	2,20	17,5-17,4	C 454		
526.	1,30	13,2-13,0	C 454		
527.	2,80	17,1-18,0	C 644		
528.	1,35	15,7-15,9	C 741		
Constantinopolis					
529.	2,75	17,4-17,3	C 21		SMNε
530.	2,55	17,7-17,5	C 21		SMNΓ
531.	1,10	19,3-16,5	C 21		SMNTSC
532.	2,75	16,6-17,4	C 21		
533.	1,82	17,4-18,0	C 21		
534.	1,60	17,7-18,7	C 21		
535.	1,07	16,0-16,1	C 21		
Urbs Roma					
536.	2,75	16,8-17,8	C 17		SMHε
537.	2,50	17,9-18,1	C 17		SMKΓ
538.	2,10	17,7-17,3	C 17		SMKε
539.	2,00	18,5-17,6	C 17		SMTSe
540.	1,75	16,3-17,1	C 17		TSe
541.	2,25	18,5-18,6	C 17		SNHε

anexă continuare

1	2	3	4	5	6
542.	2,20	18,5-17,8	C 17		SMH ϵ
543.	2,40	15,9-16,2	C 18		TRP
544.	1,47	15,2-15,0	C 17		
545.	1,45	16,7-17,6	C 17		
546.	1,25	17,6-17,7	C 17		
547.	0,95	15,2-14,7	C 17		
Fausta					
548.	3,05	19,5-19,2	C 15		SMHA
549.	2,00	18,2-18,2	C 15		
Crispus					
550.	2,70	20,0-19,6	C 126		SMKA
551.	2,75	18,2-18,5	C 44		ASIS
552.	2,65	19,1-19,7	C 44		ESIS
553.	2,65	19,1-19,7	C 126		
Constantinus II					
554.	2,40	20,5-18,6	C 165		SMANT
555.	1,95	17,4-18,8	C 116		SMN Γ
556.	2,30	18,6-18,3	C 129		NT
557.	1,90	17,5-17,4	C 122		SMK
558.	1,70	18,4-17,7	C 122		SMKE
559.	3,35	18,7-19,8	C 165		SMKB
560.	1,40	16,6-17,1	C 3		CON
561.	2,35	18,0-19,4	C 33		SB VI
562.	2,45	18,4-18,3	C 122		SMTSB
563.	2,82	18,2-19,1	C 165		SMTSB
564.	2,60	19,1-19,8	C 165		SMT ϵ
565.	2,90	17,7-18,2	C 163		SMKO
566.	2,60	18,9-18,7	C 159		SMHB
567.	3,15	19,2-19,9	C 165		ASISA
568.	2,60	17,6-18,5	C 163		ϵ SIS
569.	2,35	17,6-17,8	C 163		ϵ SIS
570.	1,50	16,5-16,7	C 114		ϵ SIS
571.	2,60	18,6-18,7	C 122		ϵ SIS
572.	2,10	18,8-17,4	C 122		SIS
573.	1,65	15,6-15,1	C 114		
574.	1,50	15,7-16,2	C 114		
575.	1,10	15,4-16,2	C 114		
576.	1,92	17,8-16,7	C 113-115		
577.	2,75	16,3-18,7	C 122		
Constans I					
578.	1,10	15,4-15,7	C 197		SMKS
579.	1,25	17,6-17,7	C 16		CONS
580.	1,70	17,5-17,8	C 69		CONST
581.	4,45	19,4-20,7	C 19		TESB
582.	1,75	17,5-17,8	C 16		SMTS
583.	1,55	15,6-15,7	C 176		SMTS
584.	1,50	15,2-16,6	C 176		SMTS
585.	1,45	15,0-15,3	C 179		SMTS
586.	1,25	15,8-15,2	C 179		SMTS
587.	1,25	15,8-15,2	C 179		MTS
588.	1,15	15,8-16,5	C 46		SMTS
589.	2,90	19,2-18,1	C 19		SMTS
590.	1,50	14,7-14,8	C 176		SMH ϵ
591.	0,95	14,9-15,4	C 179		HT Γ
592.	1,20	16,7-15,5	C 179		SM HT Γ
593.	1,60	16,0-16,5	C 179		RQ
594.	1,20	15,5-15,8	C 179		BSIS HR
595.	1,95	17,3-17,6	C 12		BSIS
596.	2,20	17,6-16,5	C 16		S
597.	2,00	18,2-18,8	C 16		M
598.	1,85	15,6-16,7	C 16		
599.	2,05	14,2-15,5	C 106		
600.	1,35	14,3-13,8	C 106		
601.	1,45	15,5-15,7	C 179		HR

anexă continuare

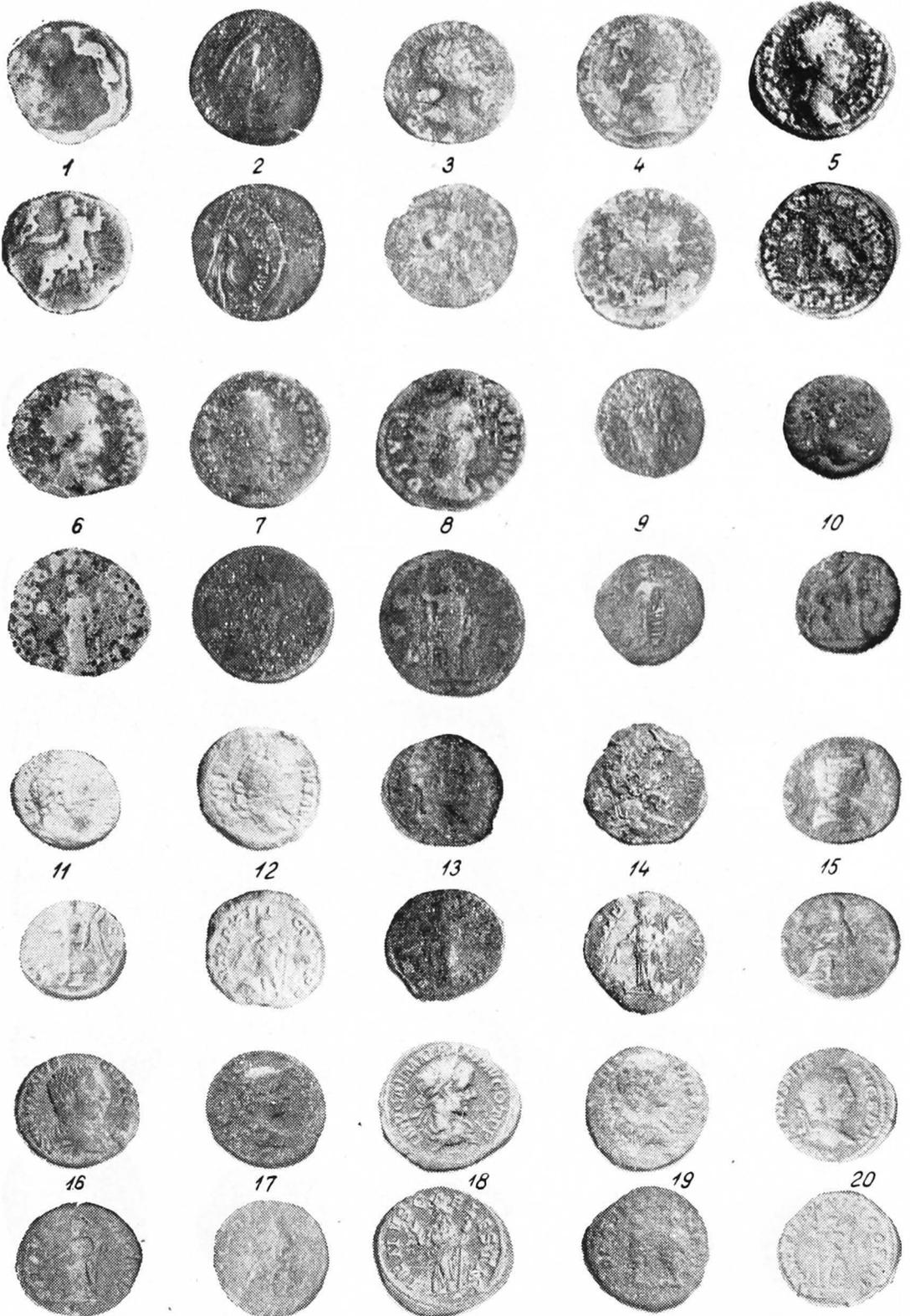
1	2	3	4	5	6
602.	1,30	14,6-15,4	C 179	S	
603.	1,00	15,8-15,5	C 179	HR	
Constantius II					
604.	2,00	16,0-16,4	C 92	SMN	
605.	2,55	16,1-16,0	C 45	SMK	
606.	2,30	17,0-17,8	C 45	SMK	
607.	2,35	19,6-18,4	C 45	CONS	
608.	2,25	18,4-17,5	C 57	CONSH	
609.	2,20	17,1-17,2	C 57	CONSN	
610.	2,00	16,8-17,4	C 45	CONSB	
611.	1,80	17,0-17,6	C 45	CONSA	
612.	2,00	16,0-16,4	C 45	CONSI	
613.	2,05	16,4-16,2	C 45	SMTS	
614.	2,00	16,2-17,6	C 57	SMT	
615.	1,95	15,9-16,4	C 188	SMTSL	
616.	1,95	17,4-18,8	C 104	SMTSL	
617.	1,80	18,5-19,0	C 104	SMTSL	
618.	1,90	15,8-16,6	C 45	SMTSL	
619.	1,55	17,1-15,9	C 293	SMTSE	
620.	3,25	19,0-21,6	C 39	HB	
621.	2,50	16,9-17,0	C 45	SMH	
622.	1,30	15,1-17,1	C 45	SMHA	
623.	2,40	17,5-16,9	C 45	LSIS	
624.	2,20	17,2-18,2	C 58	SIS	
625.	1,40	16,2-15,4	C 293	SIS	
626.	2,30	16,2-16,9	C 45	BSIRM	
627.	1,35	17,5-17,9	C 45	BSIR	
628.	2,20	16,6-16,0	C 188	SIRM	
629.	4,40	22,5-21,3	C 31		
630.	3,40	18,4-18,0	C 44	S-H	
631.	1,97	18,2-19,3	C 45		
632.	1,95	16,1-16,2	C 45		
633.	2,25	15,4-17,1	C 45		
634.	2,20	18,0-17,4	C 45		
635.	2,10	18,3-17,5	C 45		
636.	2,10	16,1-16,2	C 45		
637.	3,65	22,0-20,4	C 54		
638.	2,30	16,5-16,3	C 45	H	
639.	1,70	17,1-17,9	C 45		
640.	2,05	18,4-18,7	C 57		
641.	1,20	13,7-15,2	C 102		
642.	1,20	13,1-15,5	C 188		
Constantius Gallus					
643.	2,70	20,9-20,6	C 12	KA	
644.	3,55	19,5-20,1	C 12	CONSN-S.	
645.	2,70	18,2-19,2	C 10	CON-S.	
646.	4,70	19,7-19,9	C 12	TSE	
647.	2,90	17,7-18,6	C 10	ASIS	
648.	1,80	18,6-17,7	C 10	BSIS	
649.	2,05	15,0-15,4	C 12		
Iulian II Apostata					
650.	8,40	28,8-28,7	C 38	TESR	
651.	2,20	18,9-17,7	C 151	TESA	
652.	2,00	19,8-19,0	C 151	HERAC	
653.	7,20	28,8-28,2	C 38	ASIRM	
654.	1,80	18,6-17,7	C 12-14	BSIS	
655.	1,60	16,9-16,0	C 48-50		
Iovianus					
656.	2,50	19,8-20,0	C 37	HSIS	
Valentinianus I					
657.	2,05	17,5-18,6	C 12	TSI	

anexă continuare

1	2	3	4	5	6
Valens					
658.	1,95	16,6-18,0	C 47	SMAQS	
659.	3,20	17,6-18,9	C 47	CONST	
660.	2,80	16,9-17,2	C 11		
661.	2,25	16,5-17,7	C 11-12		
662.	2,20	16,4-16,7	C 11		
663.	1,45	14,3-14,5	C 47		
664.	1,65	17,5-17,4	C 47		
Procopius					
665.	1,75	16,5-17,3	C 8		
Gratianus					
666.	1,45	18,4-18,2	C 23	SMA	
667.	2,05	17,1-18,2	C 37	P-E	
Theodosius I					
668.	4,00	22,4-21,8	C 27		
669.	1,90	17,8-17,5	C 41		
Honorius					
670.	4,25	21,2-20,1	C 21	ANT	
Nedeterminate					
Tipul cu legenda FEL, TEMP REPARATIO					
671.	5,15	21,4-21,3			
672.	2,55	16,7-18,0			
673.	2,45	15,8-17,8			
674.	2,35	17,2-16,7			
675.	2,35	16,5-16,6			
676.	2,10	16,0-15,9			
677.	2,00	17,4-16,2			
678.	1,95	18,6-18,2			
679.	1,75	16,1-15,1			
680.	1,60	17,7-16,8			
Tipul cu legenda VOT ... MVIT ...					
681.	2,30	16,8-17,0			
682.	2,25	17,1-19,1			
683.	2,10	17,4-18,2			
684.	1,82	17,7-17,5			
685.	1,35	14,5-16,0			
686.	1,25	13,6-13,7			
687.	1,10	13,6-14,2			
688.	0,90	14,5-14,6			
Tipul cu legenda GLORIA EXERCITVS					
689.	2,57	17,4-16,7			
690.	2,25	18,6-18,5			
691.	2,10	18,8-17,4			
692.	2,05	18,2-17,7			
693.	1,80	18,3-17,8			
694.	1,60	17,2-17,6			
695.	1,32	15,2-15,8			
696.	1,25	15,8-16,0			
697.	1,20	14,0-15,4			
698.	1,25	17,0-17,7			
699.	1,20	14,8-16,1			
700.	1,02	15,1-14,2			
Tipul cu poartă de castru flancat de două turnuri					
701.	3,02	19,6-20,5			
702.	1,50	18,7-18,9			

anexă continuare

1	2	3	4	5	6
Tipul cu phönix					
703.	2,50	17,6-17,5			
704.	2,30	15,6-15,2			
705.	2,25	18,0-18,4			
706.	2,20	17,2-18,2			
707.	2,00	18,1-18,0			
708.	1,70	15,9-18,1			
709.	1,60	14,6-15,1			
710.	1,35	13,9-13,5			
711.	1,30	12,3-12,5			
712.	0,95	14,9-14,8			
713.	0,85	14,8-14,5			
Tipul cu un tânăr stînd cu o lance și un glob					
714.	2,40	15,8-15,5			
715.	1,90	17,5-17,8			
716.	1,62	15,1-13,8			
Monede romane de bronz cu aversul și reversul foarte tocite, datînd de la sfîrșitul sec. III-IV e.n.					
717.	6,00	21,5-21,3			
718.	5,20	20,9-19,4			
719.	5,05	18,8-18,4			
720.	4,30	19,1-19,8			
721.	4,30	23,4-23,7			
722.	3,70	17,8-18,0			
723.	3,65	17,8-18,6			
724.	3,60	16,7-17,4			
725.	3,50	17,7-17,6			
726.	3,52	17,9-17,6			
727.	3,45	16,9-15,2			
728.	3,42	17,8-18,1			
729.	3,40	17,5-16,4			
730.	3,30	18,9-19,8			
731.	3,05	17,3-16,5			
732.	3,05	17,5-17,6			
733.	3,05	17,0-15,8			
734.	2,95	17,6-16,9			
735.	2,90	17,7-17,2			
736.	2,80	16,8-17,7			
737.	2,80	19,0-19,5			
738.	2,80	16,4-16,9			
739.	2,80	16,8-16,4			
740.	2,80	17,1-17,8			
741.	2,80	18,1-19,0			
742.	2,70	16,9-15,8			
743.	2,70	16,7-16,2			
744.	2,65	14,8-16,4			
745.	2,65	17,2-17,7			
746.	2,60	15,2-16,1			
747.	2,60	15,9-17,2			
748.	2,55	16,6-16,4			
749.	2,50	18,4-18,6			
750.	2,45	16,0-15,2			
751.	2,45	16,7-16,6			
752.	2,45	14,5-15,2			
753.	2,45	17,1-11,7			
754.	2,40	16,3-15,6			
755.	2,40	18,9-18,8			
756.	2,35	17,0-17,8			
757.	2,30	13,3-15,1			
758.	2,20	16,2-16,9			
759.	2,20	17,3-15,8			
760.	2,10	17,6-16,3			
761.	2,00	14,7-15,1			
762.	2,00	19,8-19,0			
763.	1,95	17,2-17,0			
764.	1,95	14,3-14,5			
765.	1,85	15,9-15,8			
766.	1,85	15,8-15,6			

Pl. V. — Monede subaerate, falsuri și hibride : 1. Drahmă ; 2. Denar roman republican ;
 3—20. Denari romani din secolul II—III e.n.

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

31

32

33

34

35

36

37

38

39

40

Pl. VI. — Denari romani din secolul II—III e.n.: 21—29, 31—40, subaerate și falsuri; 30. Rebătut.

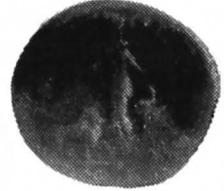
42

41

45

43

44

46

Pl.VII. — Emisiuni cu legenda PROVINCIA DACIA și P M S COL, VIM.

48

58

56

50

47

49

57

59

51

52

53

54

55

Pl. VIII. — Emisiuni grecești.

56

57

Pl.IX. — Monede bizantine: 56. Cu greșeli de gravare; 57. Rebătută.

anexă continuare

1	2	3	4	5	6
767.	1,80	16,2—17,3			
768.	1,70	17,2—17,5			
769.	1,70	14,1—14,4			
770.	1,65	17,1—18,0			
771.	1,47	13,6—14,0			
772.	1,37	13,9—14,2			
773.	1,25	13,3—14,1			
774.	1,20	13,7—15,2			
775.	1,20	14,0—14,3			
776.	1,20	14,5—14,4			
777.	1,07	15,8—15,7			
778.	0,80	13,1—13,6			
779.	0,65	11,1—10,3			
EPOCA BIZANTINĂ					
Arcadius					
780.	1,05	14,3—13,8	Sabatier, I, 107/47	MKA	
Iustinianus					
781.	22,10	40,8—41,1	W 30/39	CON	pl. IX/56
782.	7,50	20,3—22,1	W 42/167—169		
Iustinus II					
783.	5,05	24,3—20,7	W 85/116	TES	
784.	4,97	21,9—19,7	W 85/119	XTA	
785.	4,75	23,3—20,5	W 86/124	TC	
786.	15,80	29,0—28,7	W 87/143	NIKO	
Mauricius Tiberius					
787.	6,00	23,0—23,4	W 134/70	CONA	
788.	6,00	19,6—17,0	W 134/70	CONA	
789.	12,30	29,3—26,3	W 142/152	NICO	
Iustinus II sau Mauricius Tiberius					
790.	5,30	24,2—20,2	cf. W Rv. 112/60	TES	
791.	5,80	20,2—20,5	cf. W Rv. 112/60	TES	
Mihail IV Porfirogenetul					
792.	10,25	28,3—25,9	W 497/7—10		
Iona Zimisceș, Vasile II, sau Mihai IV					
793.	19,70	34,2—34,0	cf. W 477/18, 488/21, 497/15		pl. IX/57
794.	3,50	24,9—26,2	Alexius W 542/9		

DER MÜNZUMLAUF IN DEN ANTIKEN NIEDERLASSUNGEN AUF DEM GEMEINDEGEBIET VON ORLEA

(Zusammenfassung)

Vorliegende Arbeit ist die Fortsetzung des, unter gleichem Titel in *ActaMN*, VII, 1971, S. 161—172, veröffentlichten Artikels. Sie umfasst auch den Katalog der chronologisch angeordneten Münzfunde. Die Verteilung auf Münzstätten ist in zwei Tabellen ersichtlich (siehe S. 182—183); die Anmerkungen beziehen sich auf die des rumänischen Textes.

Von den Katalogmünzen (für die verwendeten Handbücher und Abkürzungen, siehe die Anmerkungen*); die mit* bezeichneten Münzen gehören in die Kategorie der subaeraten Stücke) verdient besondere Aufmerksamkeit die in „barbarisiertem“ Stil nachgeahmte Drachme (Nr. 2, Taf. V/1), auf der das Silberblech vom Avers fast völlig abgewetzt ist. Von den thasischen Drachmen ist eine gut erhalten (Nr. 3, Taf. I/1) und trägt das Monogramm *M*; die andere ist sehr verbraucht und völlig

abgegriffen; die Drachmen aus Dyrrhachium und diejenige aus Apollonia (Nr. 5—7, Taf. I/5, 3) sind wenig abgebraucht.

Von den 22 römisch-republikanischen Denaren sind nur zwei subaerat (Nr. 17, Taf. I/4; Nr. 26, Taf. V/2); beide sind gut erhalten und von reinem Stil. Sie sind durch Auflage einer Silberschichte auf einen Kupferkern gearbeitet, was ein sehr vermindertes Gewicht zur Folge hat (2,10 g und 2,90 g). Fünf der römischen Denare gehören zur Kategorie der *Serrati* (Nr. 11, 18—20, 22), zwei aber (Nr. 28—29) zur Serie der Ostprägungen des *Marcus Antonius* für die Legionen; beide sind stark abgegriffen und haben verringertes Gewicht; auf einem davon befindet sich ein halbmondförmiger *Gegenstempel*¹, auf einem anderen Exemplar findet sich ein Gegenstempel in Form eines kleinen Kreises.

Stärker abgebraucht sind zwei andere Denare (Nr. 25, 27) aus dem 1. Jh. v.u.Z. Die übrigen republikanischen Denare sind gut erhalten, wegen Abnutzung im Umlauf erreicht jedoch kein Stück das vorgeschriebene Gewicht von 3,90 g.

Acht der römisch-republikanischen Denare datieren aus dem dritten Jahrzehnt des 1. Jhs. v.u.Z., so dass diese Einzelfunde in ihrer chronologischen Verteilung völlig mit der Zusammensetzung der Münzhorte römisch-republikanischer Denare aus Dazien² übereinstimmen.

Von den im 1. Jh. v.u.Z. geprägten Münzen sind die meisten Bronze-Nominale; aus der Gesamtzahl von 27 Stück sind 10 Münzen so abgegriffen, dass es unmöglich ist, den Typ des Rv. festzustellen; auch die von Nerva ausgegebenen Denare zeigen deutliche Spuren von Abnutzung.

Zugleich mit der Einrichtung der Provinz Dazien ändert sich auch das Verhältnis zwischen den in Orlea entdeckten Münzen: es gibt einen einzigen von *Trajan* geprägten Denar, die übrigen Nominale sind aus Bronze; es fallen die neun sämtlich gut erhaltenen *Quadranten* auf, im Gegensatz zu den sehr abgegriffenen Assen, Dupondien und Sesterzen.

Unter den Münzen *Hadrians* gibt es drei subaerate Denare; auf einem von ihnen bemerkt man die Reste des Silberblechs (Nr. 96, Taf. V/3), der zweite ist aus Bronze (Nr. 97) und der dritte ist *hybrid* (Nr. 113, Taf. V/4). Der Av. ist nach einer Goldmünze³ geprägt, im Stil aber etwas barbarisiert.

Höher als bei den Prägungen *Hadrians* ist der Prozentsatz von Denaren unter den Münzen des *Antoninus Pius*; der Grad ihrer Abnutzung ist verhältnismässig gering. Auch unter diesen Prägungen finden sich versilberte Denare (Nr. 135, 150, 151, 164, Taf. V/7—8, also vier von elf).

Unter den von *Marcus Aurelius* und *Commodus* geprägten Denaren gibt es nur zwei subaerate (Nr. 179, 187) und eine — ursprünglich vielleicht ebenfalls versilberte — in „barbarisiertem“ Stil gearbeitete Bronzemünze (Nr. 173, Taf. V/6).

Unter *Septimius Severus* werden die kaiserlichen Silberprägungen vorherrschend; es lässt sich ein leichter Rückgang der versilberten Exemplare (Nr. 191, 202, 204, 208, 210, 211, 213, 215, 216, 224, 230, 231, 232, 236, 239) im Verhältnis zu den Silbermünzen (14 von 46) feststellen. Das Verhältnis beläuft sich auf 30,4% in der Epoche der Severer gegen 36,3% zur Zeit des *Antoninus Pius*.

Das Stück Nr. 213, Taf. V/14, kann nach Art der Ausführung des Horns der „Amalthea“ als antike Fälschung angesehen werden, während Nr. 235 (Taf. V/16) ein „barbarisierter“ und „hybrider“ Denar ist. Der Rv. mit der Umschrift VENUS CAELESTIS ist einer Münze für eine Kaiserin aus der Dynastie der Severer nachgebildet⁴.

Die subaeraten Denare (Nr. 255—256, 261, 262, 265) erhalten sich im selben Verhältnis auch unter den von *Heliogabalus* geprägten Münzen. Bemerkenswert ist Stück Nr. 261 (Taf. VI/25) in barbarisiertem Stil, als solches auch in der Literatur bekannt⁵.

Die Lage verschlechtert sich unter *Severus Alexander*, denn 16 (Nr. 266, 267, 269, 271, 273, 274, 278—279, 280, 286, 289—294) von 29 Münzen sind subaerat (55,1%). Besonders interessant ist Münze Nr. 282 (Taf. VI/30), an deren Av. und Rv. man Spuren von *Doppelschlag* bemerkt; auf der Vorderseite erhielt sich von der ersten Prägung MP... AVG und ein Teil des Faltenwurfs der Bekleidung, von der zweiten Prägung aber IMP C M AVR SEV — ALE. Auf der Rückseite, von der

ersten Prägung R A, ein Teil des Flügels und Palmzweigs, von der zweiten aber die Umschrift und das Münzbild vollständig.

Unter *Gordianus III.* tritt von den Nominalen der kaiserlichen Münzstätte der Antoninian an die erste Stelle; die versilberten Stücke gehen auf eine Proportion von 25% zurück (Nr. 301, Taf. VI/38 und Nr. 308, Taf. VI/39) aus der Gesamtzahl von acht Stück. Unter *Philipp Arabs* und *Trajanus Decius* fehlen die versilberten Münzen vollkommen.

Zwischen den unter *Gallienus* geprägten Münzen aus weissem Metall mit sehr geringem Silbergehalt befindet sich auch ein Stück in barbarisiertem Stil (Nr. 318, Taf. VI/40).

Da die Anzahl der Silbermünzen verhältnismässig klein ist, wäre die Berechnung des mittleren Gewichts nicht schlüssig; zu bemerken ist, dass die in Orlea gefundenen Münzen das mittlere Gewicht der von Nero bis Septimius Severus geprägten Silbermünzen aus der Sammlung des Gymnasiums von Orăștie⁶, sowie der in Apulum⁷ entdeckten Stücke nicht erreichen.

Wie Elmer feststellte, ist in der nachaurelianischen Zeit das Gewicht der verschiedenen Nominalen in ständigem Wechsel; so fällt der *Follis* von 6,82 g im J. 307 v.u.Z. auf 1,51 g in den Jahren 335—340 u.Z. Gleichzeitig mit Abnahme des Gewichts verkleinert sich auch der Schrötling der Münzen. Hingegen steigt das ursprüngliche Gewicht der *pecunia maiorina* von 4,54 g auf 5,45 g⁸.

Da die von Elmer festgelegten Benennungen nicht allgemein verwendet werden und da zwischen zwei Nominalen — wegen der grossen Schwankungen gegenüber dem Normalgewicht — der Unterschied unbedeutend ist, haben wir die Münzen nach ihrem jetzigen Gewicht klassifiziert. Diese Klassifizierung ist gewiss nur annähernd sicher, widerspiegelt aber doch eine konkrete Wirklichkeit, besonders da man nicht weiss, inwiefern die im Kaiserreich gesetzlich geregelten Änderungen des Münzgewichts nördlich der Unteren Donau anerkannt wurden. Wie dem auch sei, zählen die in Orlea gefundenen Münzen zu den kleinsten Nominalen.

Bezüglich der Münzstätten, aus denen die in Orlea gefundenen Stücke stammen, stellen wir fest, dass sie — abgesehen von den Prägungen der Kolonien, der Provinzen und der griechischen Städte — im 2. Jh. in ihrer grossen Mehrzahl aus den Werkstätten der Stadt Rom kommen. Anfängen von Septimius Severus ändert sich die Lage; zahlreiche Stücke stammen aus den in Laodicea ad Mare, Antiochia und Emesa neuerrichteten Münzstätten (Tabelle 1).

In der nachaurelianischen und byzantinischen Zeit stehen an erster Stelle die Prägungen von Thessalonike (50 Stück); es folgen Siscia (27 Stück), Konstantinopel (24 Stück), Cyzicus (18 Stück) und Nikomedia (16 Stück) u.a. (Tabelle 2).

Wenn wir das Verhältnis der Münzzahl zur geographischen Lage der einzelnen Münzstätten in Bezug auf Dazien verfolgen, stellen wir fest, dass die aus Werkstätten im Illyrikum (Siscia, Sirmium, Thessalonike und Heraclea) stammenden Münzen zahlenmässig am besten vertreten sind. Die Stücke aus Antiochia, Nikomedia und Cyzicus konnten über die Stadt Konstantinopel gekommen sein, während die aus Augusta Trevirorum, sowie die in Rom geprägten hier ganz zufällig erscheinen; es ist wenig wahrscheinlich, dass im 4. Jh. die Gegenden nördlich der Unteren Donau unmittelbare Verbindungen mit Italien und den westlichen Provinzen des römischen Kaiserreichs haben konnten.

Die historisch-wirtschaftlichen Grundlagen für die Verschiedenheit in der Verteilung der Münzstätten, aus denen die Stücke von Orlea stammen gegenüber den Horten von Celei (Sucidava, wo die Stadt Konstantinopel an erster Stelle steht, gefolgt von Cyzicus und Nikomedia)⁹, erfordern eine erschöpfende Untersuchung der Münzfunde aus allen Ortschaften südlich der Donau. Beim heutigen Stand der Forschung nehmen wir an, dass dieser Unterschied im verschiedenen Charakter der beiden Ansiedlungen begründet ist; in Sucidava hat das Bestehen eines Römerlagers mit starker militärischer Besetzung gewiss bewirkt, dass Bargeld vor allem aus der Hauptstadt des Reiches kam, während in Orlea im 4. Jh.u.Z. nur eine bescheidene ländliche Siedlung bestand.

Ein anderes Problem, das nur durch eine Untersuchung gelöst werden könnte, die nicht bloss Dazien, sondern das ganze Kaiserreich umfasst, betrifft den Prägeort

der subaeraten Denare¹⁰, die — wie wir sahen — fast ein Drittel der gesamten Silbernominale in Orlea darstellen. Es wird weiters gezeigt, dass die grosse Anzahl versilberter Münzen keinen Hinweis auf das Bestehen einer Münzstätte im Süden Daziens darstellt, da einige der in Orlea gefundenen Typen von Pink als Fälschungen erkannt wurden¹¹; auch die fünf barbarisierten Münzen von Typ der in Nicaea geprägten (Nr. 419—423, Taf. VIII/51—55) konnten nicht im Norden der Unteren Donau ausgegeben worden sein, sondern stammen von ausserhalb. Es wird darauf hingewiesen, dass die Einzelfunde von Orlea sich durch die relativ grosse Zahl subaerater Münzen von den Horten aus Oltenien^{12—21} und Siebenbürgen²³, wo solche Stücke ausserordentlich selten begegnen^{22, 24} unterscheiden. In den Münzfunden von Apulum²⁶, Carnuntum^{27—29} und Sarmizegetusa Ulpia Traiana^{29, 31} sind die subaeraten Denare in einem ganz geringen Prozentsatz vertreten. Da man keine andere ländliche Siedlung von den gleichen wirtschaftlichen Entwicklungsgrad wie Orlea kennt, weiss man nicht, ob die grosse Zahl subaerater Denare eine Regel oder eine Ausnahme darstellt.

Von den byzantinischen Münzen ist eine fehlerhaft graviert (Taf. IX/56, siehe S.) und eine andere hat Doppelschlag (Taf. IX/57).

Durch die grosse Anzahl von Münzen griechischer Städte und römischer Kolonien nimmt Orlea den ersten Platz unter den gleichartigen Münzfunden in der Provinz Dazien ein (Katalog Nr. 351—464).

Hinsichtlich der Münzzahl der Sammlung des Muscums von Orlea wurde festgestellt, dass manche, früher in der Fachliteratur veröffentlichte Stücke^{32, 33} inzwischen verloren gingen, dass aber — im allgemeinen — die Münzsammlung im letzten Jahrzehnt anwuchs, was zu der Annahme berechtigt, dass unsere Kenntnisse über den Münzumsatz durch weitere Entdeckungen ergänzt werden könnten.

* Prescurtări

B = E. Babelon, *Description historique et chronologique des monnaies de la République Romaine vulgairement appelées monnaies consulaires*, I—II, Paris, 1885—1886.

Bernhart = M. Bernhart, *Handbuch zur Münzkunde der römischen Kaiserzeit*, Halle (Saale), 1926.

C = H. Cohen, *Description historique des monnaies frappées sous l'empire romain communément appelées médailles impériales*, ed. a 2-a, I—VIII, Paris, 1880—1892.

f.t. = foarte tocit.

Grueber = H. A. Grueber, *Coins of the Roman Republic in the British Museum*, I—III, 1910.

M = T. E. Mionnet, *Description des médailles antiques, grecques et romaines*, I—VI, Paris, 1806—1814.

MS = Idem, *Supplément*, tome I—IX, Paris, 1818—1837.

Pick = B. Pick, *Die antiken Münzen von Dacien und Moesien*, I, 1, Berlin, 1898.

Sabatier = J. Sabatier, *Description générale des monnaies byzantines*, I—II, Paris—London, 1862.

St = P. L. Strack, *Untersuchungen zur römischen Reichsprägung des zweiten Jahrhunderts*, Stuttgart.

I. Die Reichsprägung Zur Zeit des Traian, 1931.

II. Die Reichsprägung zur Zeit des Hadrian, 1933.

III. Die Reichsprägung zur Zeit des Antoninus Pius, 1937.

W = W. Wroth, *Catalogue of the Imperial Byzantine Coins in the British Museum*, Chicago, 1966.